ZAIF ESHITUVCHI BOLALARNI O’QITISH METODLARI, VOSITALARI VA TASHKIL ETISH SHAKLLARI

Zaif eshituvchi bolalar maxsus ta’limning metod va vositalar tizimining umumiiy tasnifi.

Zaif eshituvchi bolalar maktabida eshitish idrokni rivojlantirish bo’yicha ish ta’limi

Zaif eshituvchilar maktabida qo’llaniladigan metodlar o’z ichiga quyidagi tizimlarni oladi

- Maktab ta’lim fanlaridagi tilga o’rgatish va nutqni shakllantirish metodlari,
- fan asoslarini o’rganish metodlari,
- eshitish qobilyatini rivojlantirish va undan foydalanish metodlari

Maxsus ta’limda tushintirish, suxbat, amaliy mashg’ulot, kitob ustida ishlash, kuzatish kabi umumdidaktik metod va metodlaring qo’llanishi zaif eshituvchi bolalarga mos keluvchi ko’rgazmali qurollar va til materiallaridan foydalanish bilan uzviy bog’liqdir.

Nutqning og'zaki, yozma va didaktik shakllari bir-biri bilan uzviy bog'liq va bir-birini to'ldiriv keladi zaif eshituvchilar maxsus maktablarida xususiy vositalar qo'llaniladi. Bular ovoz kuchaytiruvchi apparatlar, yakka eshituv apparatlari, talaffuzni korreksiyalovchi va shakllananishini engillashtiruvchi o'quv qurollari (zont, shpatel) qo'llanuvchi vositalarni ikkinchi guruxiga yozma shakl tegishlidir.

Zaif eshituvchilarni tilga o’rgatish va nutqni shakllantirish vazifalarining murakkabligi barcha umumdidaktik metodlar kompleksining qo’llanishini talab qiladi.

- Manologik nutqning shakllanishi uchun og’zaki va yozma xikoya, insho bo’yicha tuzilgan mashqlar samarali natija beradi adabiyot va o’qish darslarida o’quvchilarning og’zaki va yozma nutqini rivojlantirish maksadida o’qitish xikoya, suxbat, reja tuzish, og’zaki xikoya tuzish metodlaridan foydalaniladi.

Neyman ko’rsatishida ko’pchilik 1- bo’lim ishtirokchilari 90-dan ko’proq so’zlarni ajrata oldilar. Quloq oldida normal balandlikda talafuz qilish sharoitida. 2-bo’lim 62% o’quvchilarni 70%dan ko’proq so’zlarni ajratadilar.

Zaif eshituvchichilarda eshitish funksiyasining qoldiqlarini tekshiruvlar shuni ko’rsatadiki, maxsus tashkil qilingan o’quv jarayoni va mashq qilish tasirida bu funksiya rivojlanadi. Eshitish idrokni rivojlantirishda ona tili va nutq ustirish mashg’ulotlari muxim ro’l o’ynaydi.

1-sinflarda eshitish idrokini rivojlantirishda maxsus yakka mashg’ulotlar mazmuni maxsus belgilangan. Uning talablariga ko’ra o’quvchilar bu mashg’ulotlarning tovushini kuchaytiruvchi apparatlar yoki ularni ishlatmasdan turib, og’zaki nutqni eshtitb idrok qilishga orgatish, eshituv nutqini rivojlantirish ishlariga qo’yilgan dasturdagi talablarga ma’lum sabablar asosida ishlab chiqilgan.

Dastur materialarida yakka mashg’ulotlar ajratilgan.

- 1. O’quv faoliyatida tashkiliy xar kuni ishlatiladigan so’zlashuv nutq materiali.
- 2. Umuta’lim darslar mazmuniga oid materiali.
- 3. Maxsus tanlab olingan tekstlar.

Tanlab olingan materiallarga talablar qo’yilgan.

- U og’zaki nutqni shakllantirishda vazifalarga mos bo’lishi kerak,(talafuzga o’rgatishda dasturda ko’rsatilgan) . Eshitish nutqini rivojlantirish nutq birliklari va matnlar (gap, so’z, iboralar) bo’lishi kerak.

Birinchi sinfdagi o’quvchilar bilan tanish so’zlar, oddiy va qisqa jumlalar, katta bulmagan matnlar, o’quvchilarning tuzilishiga ko’ra yaqinlarining xayotiy malakalari va shu bilan mashg’ulotlar o’tiladi. O’qituvchi butun diqqatni bolalar matn mazmunini tushunishiga va tugri xulosa chiqarishlariga qaratiladi.

Ikkinchi sinfdan boshlab mashg’ulotlardan ibora va matnda uchraydigan bolalarga notanish so’z birikmalarini kiritishni dasturi tavsiya etiladi. Ularning tushinchalarini kontekslar asosida kelib chiqishi kerak.
Uchinchi sinfda xali shu ish olib boriladi - faqat material murakkablashadi.(asosan uni magnit lentalariga eshitiladi).

To’rtinchi sinfda o’quvchilar televidinya va radiodagi nutq ma’lumotlarni idrok qila boshlaydilar.
Beshinchi sinflarda bu talablar gramma o’quvchilarga tegishli bo’ladi, darsdlar esa ro’znoma va jurnallar asosida olib boriladi. Nutqiy eshitishni rivojlantirishlari zaruriy ish shakllaridan biriga eshitishga doir mashqlar kiradi. Ularda apparat yordamida yoki apparatsiz nutq, materialari idrok qilish kiradi.

Birinchi darajadagi zaif eshituvchilar masalan, birinchi sinfning bir bo’lim o’quvchilari apparatsiz nutq materialini 1-2 m masofada idrok qilishlari kerak. Ikkinchi darajadagi zaif eshituvchilar 0,4-0,5 metr masofada, 3 darajadagi zaif nshituvchilar 6-10 m yakka eshitish apparati yordamida birinchi darajadagi zaif eshituvchilar 2-4 metr masofada, 2 darajadagi zaif eshituvchilar 1,25-3 mert masofada, 3 darajadali zaif eshituvchilar 0,7-2 metr masofda nutqni idrok qilishlari kerak.

Ikkinchi sinf birinchi darajadagi zaif eshituvchi o’quvchi apparatsiz nutqni 2,5-3 metr masofada idrok qilishlari kerak, apparat bilan esa 4-5 metr masofada beshinchi sinfda 5-7 metr masofada nutqni idrok qilishlari shart